

ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA

[DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER] SECINĀJUMI,

sniegti 2007. gada 6. septembrī¹

I — Ievads

1. *Bayerisches Verwaltungsgericht München* (Bavārijas Administratīvā tiesa, Minhene (Vācija)) saskaņā ar EKL 234. pantu ir uzdevusi Tiesai piecus prejudiciālus jautājumus par Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīvas 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju [nodarbinātības un darba jomā]², interpretāciju.

2. Šīs lietas pamatā ir atteikums piešķirt pensiju pārdzīvojušajam partnerim partnerattiecībās starp viena dzimuma personām, kuras nebija laulātas, tāpēc ka laulība valsts tiesībās ir paredzēta vienīgi heteroseksuālu personu savienībām; tādējādi tā ir saistīta ar tālejošo homoseksuālisma atzi-

šanas procesu³, kas ir nepieciešams solis ceļā uz visu cilvēku līdztiesīguma un cieņas panākšanu.

3. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai prasītāja prasījums pamata prāvā ietilpst direktīvas piemērošanas jomā (pirmais un otrais jautājums), vai pastāv šajā tiesību normā aizliegtā atšķirīgā attieksme seksuālās orientācijas dēļ (trešais un ceturtais jautājums) un vai tiesību atzīšana būtu jāierobežo laikā (piektais jautājums).

3 — Haggerty, G. E., *Gay Histories and Cultures, An Encyclopedia*, Garland Publishing, Ņujorka un Londona, 2000, 451. lpp., norāda, ka terminu "homoseksuālisms" pirmoreiz 1869. gadā izmantoja rakstnieks un vācu un ungāru valodu tulkotājs Karls Marija Kertbenijs [*Karl Maria Kertbeny*] (1824–1882), reaģējot pret Prūsijas Kriminālkodeksa pantu, kurā par noziedzīgu nodarījumu tika kvalificētas dzimumattiecības starp vīriešiem; Kertbenija pūliņi panākt tā atcelšanu izrādījās veltīgi. 1871. gadā attiecīgā tiesību norma tika iekļauta Prūsijas kriminālkodeksā; vēlāk Trešā Reiha laikā [nodarījums] tika atzīts par vēl smagāku un Federatīvajā Republikā saglabājās līdz 1969. gadam. Deviņpadsmitā gadsimta astoņdesmitajos gados Kertbenija jaunvārds piesaistīja pazīstama seksologa Riharda fon Krafta-Ebinga [*Richard von Krafft-Ebing*] uzmanību, kurš to ietvēra savā darbā *Psychopathia sexualis*, kas bija ļoti populārs 1886.–87. gadā, un XIX gadsimta nogalē tas izplatījās medicīnas speciālistu un zinātnieku aprindās.

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — OV L 303, 16. lpp.

4. Tādēļ jāizvērtē divi aspekti: darba samaksas jēdziena nodalīšana no sociālā nodrošinājuma pabalsta [jēdziena] un diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ. Pirmais aspekts judikatūrā ir ticis izvērtēts bieži, savukārt, otrs — tikai retu reizi.

attiecīgus pasākumus, lai cīnītos pret diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas [seksuālās orientācijas] dēļ.”

6. Ar Nicas līgumu⁵ EKL 13. pants tika papildināts ar 2. punktu, kurā noteikts, ka:

II — Atbilstošās tiesību normas

A — Kapienu tiesības

1) EK līgums

5. Ar Amsterdamas līgumu⁴ EK līguma 13. panta 1. punkts tika izteikts jaunā redakcijā, saskaņā ar kuru:

“1. Neskarot pārējos šā Līguma noteikumus un nepārsniedzot pilnvaras, ko Kopienai piešķir šis Līgums, Padome pēc Komisijas priekšlikuma, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu, ar vienprātīgu lēmumu var paredzēt

“2. Atkāpjoties no 1. punkta, gadījumos, kad nolūkā atbalstīt dalībvalstu rīcību, kas vērsta uz 1. punktā minēto mērķu sasniegšanu, Padome paredz Kopienas veicināšanas pasākumus, kas neietver dalībvalstu normatīvo aktu saskaņošanu, Padome pieņem lēmumus saskaņā ar 251. pantā paredzēto procedūru.”

2) Direktīva 2000/78

7. Saskaņā ar EKL 13. pantu tika pieņemta šī jau iepriekš minētā direktīva, kuras dažiem apsvērumiem būtu jāpievērš uzmanība. Tā saskaņā ar [direktīvas] trīspadsmīto apsvērumu to nepiemēro “sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmām, kuru piedāvātos atvieglojumus neuzskata ne par ieņēmumiem [darba samaksu]

4 — OV 1997, C 340, 1. lpp.

5 — OV 2001, C 80, 1. lpp.

tādā nozīmē, ko šim terminam piešķir EK līguma 141. panta piemērošanas nolūkā, [nedz] jebkāda veida valsts veikt[iem] maksājum[iem], kur[u] mērķis ir nodrošināt darba vai darba saglabāšanas iespējas”. Divdesmit otrajā [apsvērumā] noteikts, ka Kopienų noteikumi “neierobežo valsts tiesību aktus par ģimenes stāvokli un no tiem izrietošos atvieglojumus”.

8. Direktīvas 1. pantā noteikts, ka tās mērķis, “lai vienlīdzīgas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs, [...] attiecībā uz nodarbinātību un profesiju [darbu] ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ [noteikt vienotu sistēmu cīņai pret diskrimināciju reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ attiecībā uz nodarbinātību un darbu nolūkā dalībvalstīs īstenot vienlīdzīgas attieksmes principu]”.

9. Direktīvas 2. pantā definēts “diskriminācijas jēdziens”, 1. punktā tiešu diskrimināciju nodalot no netiešas. Saskaņā ar tā 2. punktu “tiešā diskriminācija notiek tad, ja salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret citu personu jebkura 1. punktā minēta iemesla dēļ” un “netiešā diskriminācija notiek tad, ja acīmredzami neitrāla noteikuma, kritērija vai prakses dēļ personas, kuras atbalsta konkrētu reliģiju vai uzskatus, kurām ir konkrēta invaliditāte, konkrēts vecums vai konkrēta seksuālā orientācija, atrodas

konkrētā nelabvēlīgā situācijā salīdzinājumā ar otru [citu] personu”. Šajā 2. punktā pieļauti zināmi izņēmumi kā, piemēram, gadījumā, ja tiek konstatēts objektīvi pamatots likumīgs mērķis, kas sasniedzams ar pienācīgiem un vajadzīgiem līdzekļiem.

10. Attiecībā uz “piemērošanas jomu” direktīvas 3. pants noteic:

“1. Nepārsniedzot Kopienų kompetenci, šo direktīvu piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā [...] attiecībā uz:

- a) nosacījumiem darba, pašnodarbinātības un profesijas iegūšanai, to skaitā atlases kritērijiem un darbā pieņemšanas nosacījumiem, lai kāda būtu darbības nozare, un visos profesionālās hierarhijas līmeņos, ietverot paaugstināšanu amatā;
- b) pieeju visu veidu un visu līmeņu profesionālajai informācijai, profesionālajai izglītībai, papildu profesionālajai izglītībai un pārkvalificēšanās iespējām, to skaitā praktiskā darba pieredzei;

- c) nodarbinātību un darba nosacījumiem, to skaitā atlaišanu un atalgojumu [darba samaksu];
- d) līdzdalību un iesaistīšanos kādā darba ņēmēju vai darba devēju organizācijā vai jebkādā organizācijā, kuras biedri ir nodarbināti konkrētā profesijā, to skaitā uz šādu organizāciju piešķirtajiem pabalstiem.

2003. gada 2. decembrī⁶. Tomēr *Gesetz zur Umsetzung europäischer Richtlinien zur Verwirklichung des Grundsatzes der Gleichbehandlung* (Likums Eiropas direktīvu par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu transponēšanai)⁷ tika pieņemts tikai 2006. gada 14. augustā.

[..]

2) Apgādnieka zaudējuma pensija un maksātāja organizācija

3. Šī direktīva neattiecas uz nekādiem maksājumiem, ko veic saistībā ar valsts vai līdzīgām sistēmām, tostarp valsts sociālā nodrošinājuma vai sociālās aizsardzības sistēmām.

12. 1937. gada 27. oktobra *Tarifordnung für die deutschen Theater* (Vācijas teātru darba koplīgums)⁸ 1. pantā ir uzlikts par pienākumu visiem darba devējiem to nodarbināto māksliniecisko personālu apdrošināt vecuma un apgādnieka zaudējuma gadījumiem. Saskaņā ar 4. pantu darba devējs un darba ņēmējs katrs iemaksā pusi no [apdrošināšanas] prēmijas.

[..]”

6 — [Direktīvas] 18. panta otrajā daļā tika atļauts, izpildot zināmus nosacījumus, saņemt trīs gadu papildu laiku no norādītā datuma, proti, 2003. gada 2. decembra, attiecībā uz noteikumiem par diskrimināciju vecuma un invaliditātes dēļ.

7 — *BGBL I*, 1897. lpp. Ar šo likumu bez Direktīvas 2000/78 transponētas arī Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 22. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 23. septembra Direktīva 2002/73/EK, ar kuru groza Padomes Direktīvu 76/207/EEK par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba iespējām, profesionālo izglītību un paaugstināšanu amatā, kā arī darba nosacījumiem (OV L 269, 15. lpp.); un Padomes 2004. gada 13. decembra Direktīva 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu (OV L 373, 37. lpp.).

8 — 1937. gada *Reichsarbeitsblatt*, VI daļa, 1080. lpp.

B — Vācijas tiesību akti

1) Direktīvas 2000/78 transponēšana

11. Atbilstoši direktīvas 18. pantam dalībvalstīm tās ieviešanai atvēlētais termiņš beidzās

13. Par apdrošināšanas pārvaldību atbildīgā organizācija ir *Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen* (Vācijas teātru darbinieku sociālās apdrošināšanas iestāde, turpmāk tekstā — “Vddb”), kas ir publisko tiesību juridiska persona un kuru pārstāv *Bayerische Versorgungskammer*. Tā atrodas Minhenē, un tās darbība aptver visu Federatīvās Republikas teritoriju. Tās 1991. gada 12. decembra statūtos⁹ sīki noteikta tās uzbūve, uzdevumi un sniedzamie pabalsti.

14. Statūtu 27. panta 2. punktā pabalstu piešķiršana pārdzīvojušajiem pakārtota nosacījumam par to, ka tieši pirms apdrošināšanas gadījuma rašanās jābūt spēkā obligātai vai brīvprātīgai apdrošināšanai un pagājušam nogaidīšanas periodam.

15. Jo īpaši statūtu 32. un 34. pantā atzītas attiecīgi “laulātās” vai “laulātā” tiesības saņemt atraidnības pensiju, ja vien apdrošinātā nāves dienā ir spēkā “laulība”.

3) Reģistrēto partnerattiecību regulējums

16. 2001. gada 16. februāra *Lebenspartnerschaftsgesetz* (Likums par reģistrētām

partnerattiecībām; turpmāk tekstā — “LPartG”)¹⁰ viena dzimuma personām radija laulībai līdzīgu ģimenes tiesību institūtu.

17. Lai reģistrētu šāda veida savienību, 1. panta 1. punktā noteikts, ka jāpauž griba noslēgt partnerattiecības uz mūžu. Attiecību laikā dzīvesbiedriem savstarpēji jāsniedz atbalsts un palīdzība (2. pants); jāsniedz ieguldījums kopīgajām vajadzībām, pie tam uztura pienākumi ir regulēti saskaņā ar Civilkodeksa noteikumiem, kas piemērojami laulātajiem (5. pants); gluži tāpat kā laulātajiem, tiem piemēro mantas kopības režīmu, lai arī tie var vienoties par citādu [mantisko attiecību režīmu] (6. pants); turklāt katrs dzīvesbiedrs tiek uzskatīts par otra ģimenes locekli (11. pants). Šķiršanās gadījumā, arī līdzīgi Civilkodeksā noteiktajam, tiek saglabātas uzturēšanas saistības (16. pants), pienākoties pensijas tiesību izlīdzinošai sadalei (20. pants).

18. Reģistrēto partnerattiecību pielīdzināšana laulībai *Sozialgesetzbuch* (Sociālā nodrošinājuma kodeksa)¹¹ sestās grāmatas

9 — 1991. gada *Bundesanzeiger*, 8326. lpp., un 1992. gada [*Bundesanzeiger*], 546. lpp., ar turpmākajiem grozījumiem.

10 — *BGBI. I*, 266. lpp., kurā vēlāk izdarīti grozījumi.

11 — Redakcijā, kas izriet no 2004. gada 15. decembra *Gesetz zur Überarbeitung des Lebenspartnerschaftsrechts* (Reģistrēto partnerattiecību tiesību pārskatīšanas likums) (*BGBI. I*, 3396. lpp.) un kas *Vddb* pārstāvim nav zināma, jo tiesas sēdē viņš apgalvoja, ka minētajā 46. pantā esot izslēgta vienlīdzība pensiju ziņā.

46. panta 4. punktā attiecināta uz vecuma pensijas tiesisko regulējumu, abu tiesību institūtu subjektus savstarpēji pielīdzinot.

2005. gada 28. februāra lēmumu viņam atteica, pamatojoties uz to, ka statūtos šādi apgādnieka zaudējuma pabalsti reģistrēto partnerattiecību pārdzīvojušajiem partneriem netika paredzēti. Pēc nesekmīgas sūdzības celšanas ieinteresētā persona vērsās tiesā.

III — Fakti, pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

19. 2001. gada 8. novembrī Maruko saskaņā ar *LPartG* nodibināja reģistrētas partnerattiecības ar citu vīrieti.

20. Maruko partneris bija teātra kostīmu mākslinieks, kas bija nepārtraukti apdrošināts *Vddb* kopš 1959. gada 1. septembra, jo pat tad, kad apdrošināšana nebija obligāta, viņš turpināja brīvprātīgi veikt iemaksas laikposmā no 1975. gada 1. septembra līdz 1991. gada 30. septembrim. 2005. gada 12. janvārī viņš nomira.

21. 2005. gada 17. februārī Maruko lūdza atraitības pensiju¹², kuru *Vddb* ar

22. *Bayerisches Verwaltungsgericht München* konstatēja, ka Vācijas noteikumos prasītājam netiek paredzētas prasījuma tiesības uz strīdīgo pensiju, tāpēc ka *Vddb* statūtu 32. un 34. pantā noteikts, ka pieprasītāja un apdrošinātā starpā jābūt noslēgtai laulībai, terminu “atraitnis”, “atraitne”, “laulātais” vai “laulātā” paplašināta interpretācija esot izslēgta, ievērojot to, ka reģistrēto partnerattiecību institūts ir paredzēts tikai personām, kuras [savā starpā] nevar noslēgt laulību. Turklāt iepriekš minētās tiesību normas esot atbilstošas citām augstāka ranga valsts tiesību normām, konkrēti, Pamatlikuma 3. pantam¹³.

23. Šajos apstākļos, uzskatot, ka prasību varētu apmierināt, vienīgi pamatojoties uz Kopienu noteikumiem, tā apturēja

12 — Nav zināms, vai ieinteresētā persona [prasītājs] saņem Vācijas sociālā nodrošinājuma pensiju, jo, atbildot uz manu tiesas sēdē uzdoto jautājumu, viņas [viņa] pārstāvis atzina, ka par šo apstākli viņam nav zināms.

13 — *Bundesverfassungsgericht* ([Vācijas] Konstitucionālā tiesa) 2000. gada 29. februāra rīkojums un *Bayerischer Verwaltungsgerichtshof* (Bavārijas Federālās zemes Augstākā administratīvā tiesa) 2005. gada 29. jūlija spriedums.

tiesvedību, lai Tiesai uzdotu šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai obligātā arodapdrošināšanas sistēma — kā šajā lietā *Vddb* pārvaldītā — ir pielīdzināma valsts sistēmām Direktīvas 2000/78 [...] 3. panta 3. punkta izpratnē?

2) Vai apgādnieka zaudējuma pabalsti atraitņu pensijas veidā, ko izmaksā obligātās arodapdrošināšanas iestāde, ir uzskatāmi par atalgojumu [darba samaksu] Direktīvas 2000/78 3. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē?

3) Vai Direktīvas 2000/78 1. pants saistībā ar 2. panta 2. punkta a) apakšpunktu ir šķērslis tāda veida papildu apdrošināšanas sistēmas [...] statūtu noteikumiem, saskaņā ar kuriem reģistrētais partneris pēc viņa dzīvesbiedra nāves nesaņem apgādnieka zaudējuma pabalstu, kādu saņem laulātie, lai gan viņu starpā, tāpat kā laulībā, ir bijusi uz mūžu formāli dibināta savienība savstarpējas palīdzības un gādības kopībā?

4) Ja atbilde uz iepriekš minētajiem jautājumiem ir apstiprinoša, vai ir pieļaujama diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ, pamatojoties uz Direktīvas 2000/78 divdesmit otro apsvērumu?

5) Vai, ņemot vērā spriedumu lietā *Barber* (lieta C-262/88)¹⁴, apgādnieka zaudējuma pensija attiecas tikai uz laiku pēc 1990. gada 17. maija?”

IV — Tiesvedība Tiesā

24. Tiesas Statūtu 23. pantā noteiktajā termiņā rakstveida apsvērumus iesniedza *Vddb*, Apvienotās Karalistes valdība un Komisija.

25. *Vddb* apgalvo, ka tā pārvalda valsts sociālā nodrošinājuma sistēmu, kuru Direktīva 2000/78 līdz ar to neaptver. Jebkurā gadījumā apgādnieka zaudējuma pabalsts, ko atraitības pensijas formā piešķir obligātās

¹⁴ — 1990. gada 17. maija spriedums lietā C-262/88 *Barber* (*Recueil*, I-1889. lpp.).

[arod]apdrošināšanas iestāde, neesot “atalgojums [darba samaksa]” minētās direktīvas 3. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē. Tomēr, ja arī iestādes statūtiem šo tiesību aktu piemērotu, tajos neesot paredzēta nedz tieša, nedz netieša diskriminācija. Turklāt noderīga būtu arī direktīvas divdesmit otrajā apsvērumā ietvertā atsauce par ģimenes stāvokli, pat ja tā nav ietverta tās normatīvajā daļā. Visbeidzot, sprieduma lietā *Barber* judikatūra neesot piemērojama, jo tas pieņemts atšķirīgā strīdā.

partnerattiecības pielīdzināt laulībai, tomēr norādīdama, ka gadījumā, ja valsts abus institūtus savstarpēji pielīdzina, ko konstatēt piekrit valsts tiesai, tai būtu jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips; ar to tiktu novērsta tieša, bet ne netieša diskriminācija. Visbeidzot, uz piekto jautājumu neesot jāatbild, jo spriedums lietā *Barber* attiecas uz aspektiem, kas atšķiras no šajā tiesvedībā iztirzātajiem.

26. Apvienotā Karaliste ierosina, pirmkārt, izvērtēt ceturto jautājumu, ievērojot Direktīvas 2000/78 divdesmit otrā apsvēruma redakciju, kas izslēdz ar ģimenes stāvokli saistītus atvieglojumus [pabalstus], kāds ir pabalsts šajā lietā, kuru gadījumā prasījuma tiesības tiek pakārtotas laulības esamībai; un tādēļ pārējie uzdotie jautājumi nebūtu jāiztirzā.

28. 2007. gada 19. jūnija tiesas sēdē savu apsvērumu mutiskai paušanai piedalījās Maruko, *Vddb*, Nīderlandes un Apvienotās Karalistes valdību, kā arī Komisijas pārstāvji.

27. Komisija uzskata, ka pieprasītā pensija neizriet no valsts sociālā nodrošinājuma vai tai pielīdzinātas sistēmas, jo tā atbilst prasībām, kuras Tiesa izvirzījusi tam, lai to kvalificētu par “atalgojumu [darba samaksu]” un līdz ar to ietvertu Direktīvas 2000/78 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā. Kas attiecas uz trešo un ceturto jautājumu, uz kuriem tā ierosina atbildēt kopīgi, tā norāda uz iepriekš minētās direktīvas divdesmit otrā apsvēruma skaidrojošo nozīmi, no kuras secināms, ka valstīm nav pienākuma reģistrētās

V — Direktīvas 2000/78 piemērojamība

29. Pirms jebkādu citu pārdomu izklāstīšanas jānorāda uz būtisku laika aspektu, tā kā direktīva valsts tiesībās bija jātransponē vēlākais līdz 2003. gada 2. decembrim un Vācijas attiecīgo likumu nebija pieņēmusi līdz

2006. gada 14. augustam¹⁵, savukārt, prasītājs pieprasīja pabalstu 2005. gada 17. februāri.

30. Tādējādi nozīmi iegūst doma par direktīvu tiešu iedarbību, par kuru ir nostiprināts liels daudzums judikatūras, saskaņā ar kuru, ja vien to noteikumi satura ziņā ir beznosacījuma un pietiekami precīzi, privātpersonas uz tām var atsaukties un tās var piesaukt pret valsti, kura noteiktajā termiņā tās nav transponējusi valsts tiesībās vai to veikusi nepareizi¹⁶. Kopienas tiesību norma ir beznosacījuma, ja tā nav pakārtota nevienam nosacījumam, un nedz tās izpilde, nedz iedarbība nav atkarīga no Kopienas vai dalībvalstu iestāžu akta pieņemšanas¹⁷; tā ir pietiekami precīza, ja nepārprotami uzliek pienākumu¹⁸.

15 — 2006. gada 23. februāra spriedumā lietā C-43/05 Komisija/Vācija (Krājums, I-33. lpp.) tika konstatēta valsts pienākumu neizpilde, tā savlaicīgi neesot transponējusi direktīvu.

16 — 1982. gada 19. janvāra spriedums lietā 8/81 *Becker* (*Recueil*, 53. lpp., 25. punkts); 1986. gada 26. februāra spriedums lietā 152/84 *Marshall* (*Recueil*, 723. lpp., 46. punkts); 1988. gada 20. septembra spriedums lietā 31/87 *Beentjes* (*Recueil*, 4635. lpp., 40. punkts); 1989. gada 22. jūnija spriedums lietā 103/88 *Fratelli Costanzo* (*Recueil*, 1839. lpp., 29. punkts); 1991. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 *Francovich* un *Bonifaci*/Itālija (*Recueil*, I-5357. lpp., 11. punkts); 2002. gada 11. jūlija spriedums lietā C-62/00 *Marks & Spencer* (*Recueil*, I-6325. lpp., 25. punkts), kā arī 2004. gada 5. oktobra spriedums apvienotajās lietās no C-397/01 līdz C-403/01 *Pfeiffer* u.c. (Krājums, I-8835. lpp., 103. punkts).

17 — 1968. gada 3. aprīļa spriedums lietā 28/67 *Molkerei-Zentrale Westfalen* (*Recueil*, 211. lpp.); 1994. gada 23. februāra spriedums lietā C-236/92 *Comitato di coordinamento per la difesa della Cava* u.c. (*Recueil*, I-483. lpp., 9. punkts); 1996. gada 17. septembra spriedums apvienotajās lietās no C-246/94 līdz C-249/94 *Cooperativa Agricola Zootecnica S. Antonio* u.c. (*Recueil*, I-4373. lpp., 18. punkts); kā arī 1997. gada 29. maija spriedums lietā C-389/95 *Klattner* (*Recueil*, I-2719. lpp., 33. punkts).

18 — 1986. gada 4. decembra spriedums lietā 71/85 *Federatie Nederlandse Vakbeweging* (*Recueil*, 3855. lpp., 18. punkts).

31. Turklāt to iestāžu starpā, pret kurām var piesaukt iepriekš minēto piemērojāmību, ir iestādes, kas — neatkarīgi no savas juridiskās dabas — atbilstoši valsts varas piešķirtajām pilnvarām uzņemas pienācīgajā uzraudzībā veikt kādu uzdevumu sabiedrības interesēs, izmantojot [sev piekritošās] plašās pilnvaras¹⁹.

32. Tādēļ nākas izvērtēt, vai, ņemot vērā Direktīvas 2000/78 novēloto transponēšanu, Maruko ir tiesīgs pieprasīt, lai *Vddb* minēto direktīvu ievērotu.

33. No vienas puses, direktīvas 1. pantā norādīts tās mērķis apkarot diskrimināciju seksuālās orientācijas dēļ nodarbinātības un profesijas [darba] jomā, lai valdītu vienlīdzības princips; 2. pantā tiek definēts diskriminācijas jēdziens; un 3. panta 1. punktā uzskaitīti aspekti, kuros personas varētu tikt skartas [kuru starpā atrodas] atalgojuma [darba samaksas] dēļ. Tādējādi Direktīva 2000/78 beznosacījuma kārtā un precīzi aizliedz jebkādu atšķirīgu attieksmi starp darbiniekiem darba samaksas ziņā seksuālās orientācijas dēļ.

19 — 1990. gada 12. jūlija spriedums lietā C-188/89 *Foster* u.c. (*Recueil*, I-3313. lpp., 19. punkts); 2000. gada 14. septembra spriedums lietā C-343/98 *Collino* un *Chiappero* (*Recueil*, I-6659. lpp., 23. punkts); 2004. gada 5. februāra spriedums lietā C-157/02 *Rieser Internationale Transporte* (*Recueil*, I-1477. lpp., 24. punkts); 2006. gada 7. septembra spriedums lietā C-53/04 *Marrosu* un *Sardino* (Krājums, I-7213. lpp., 29. punkts), un spriedums lietā C-180/04 *Vassallo* (Krājums, I-7251. lpp., 26. punkts), kā arī iepriekš minētais spriedums lietā *Fratelli Costanzo*, 31. punkts.

34. No otras puses, *VddB* ir publisko tiesību juridiska persona un atrodas valsts pārvaldes administratīvā pārraudzībā.

kā 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā minētais atalgojums [minētā darba samaksa] vai kā tā paša 3. panta 3. punktā minētais valsts sociālā nodrošinājuma sistēmas maksājums, un tādējādi tā ir attiecīgi pakļauta direktīvas regulējumam vai ārpus tā.

35. Tādēļ piekritu *Bayerisches Verwaltungsgericht* un Komisijas viedoklim par to, ka ir izpildīti nosacījumi tam, lai pamata prāvā atzītu tiešo iedarbību un no tās izrietošās sekas.

38. Lai atbildētu uz šiem [grūtajiem] jautājumiem un noteiktu strīdīgās pensijas juridisko dabu, pamatīgi jāizpēta nesavienojamie “sociālā nodrošinājuma pabalsta” un “atalgojuma [darba samaksas]” jēdzieni.

VI — Direktīvas 2000/78 piemērošanas joma

36. Pēc tam, kad kļiedēta neskaidrība jautājumā par Kopienų tiesību normas piemērojamību, aicinu Tiesu uz abiem pirmajiem *Bayerisches Verwaltungsgericht München* jautājumiem atbildēt kopīgi, jo tie abi ir par Direktīvas 2000/78 [piemērošanas] jomu.

39. Ceturtajā prejudiciālajā jautājumā tiek vaicāts par attiecībā uz pabalstiem, kas atkarīgi no ģimenes stāvokļa, direktīvas divdesmit otrajā apsvērumā noteiktā izņēmuma apjomu; tādēļ tas ir saistīts ar Kopienų tiesību normas piemērošanas loku, tomēr, būdams savrupā sfērā, tas izskatāms atsevišķi.

A — Sociālā nodrošinājuma pabalsti

37. Direktīvas 3. pantā tās aprises iezīmētas gan pozitīvi, gan negatīvi, tā kā 1. punkta a)–d) apakšpunktā uzskaitītas jomas, uz kurām tā attiecas, savukārt, 3. punktā norādītas izslēgtās. Iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai Maruko pieprasītā pensija jākvalificē

40. Direktīvas 2000/78 3. panta 3. punktā [no tās piemērošanas jomas] izslēgti jebkāda veida maksājumi, ko veic saistībā ar valsts vai līdzīgām sistēmām, tostarp valsts sociālā nodrošinājuma vai sociālās aizsardzības

sistēmām, un trīspadsmitajā apsvērumā noteikts, ka direktīvu nepiemēro “sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmām, kuru piedāvātos atvieglojumus neuzskata [...] par ieņēmumiem [darba samaksu] tādā nozīmē, ko šim terminam piešķir EK līguma 141. panta piemērošanas nolūkā [...]”.

41. Šādi tiek saglabāts sociālā nodrošinājuma savdabīgums, ko regulē tādas īpašas normas kā Padomes 1971. gada 14. jūnija Regula (EEK) Nr. 1408/71²⁰.

1) Sociālā nodrošinājuma pabalsti

42. Kad tiek teikts, ka Direktīva 2000/78 neattiecas uz “nekādiem maksājumiem”, ar to tiek domāti visi Regulas Nr. 1408/71 1. panta t) apakšpunktā raksturotie “pabalsti” un “pensijas”, kas ietver “visus [...] elementus, kas maksājami no sabiedriskiem līdzekļiem, revalorizācijas pieaugumus un papildu pabalstus [...], kā arī kopsummās pabalstus, ko var maksāt pensiju vietā, un maksājumus, kas veikti, atlīdzinot ieguldījumus”.

20 — Regula par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenes locekļiem, kas pārvietojas Kopienā (OV L 149, 2. lpp.), ar vēlāk izdarītajiem grozījumiem.

43. Lai arī šī nodalīšana nav visai precīza, tā norāda uz to iecerēto apjomu un ietver tādu būtisku iezīmi kā maksāto summu “sabiedrisko” izcelsmi.

44. Regulā Nr. 1408/71, nosakot tās materiālo piemērošanas jomu, 4. panta 1. punktā norādīts uz “visiem tiesību aktiem, kuri skar šādas sociālā nodrošinājuma jomas: [...] d) pabalsti apgādnieka zaudējuma gadījumā [...]”. Šis formulējums norāda uz to, ka atrašanās pensijas statuss nav pietiekams, lai tiktu piemērota šī regula; tam vajadzīga arī saistība ar sociālo nodrošinājumu²¹.

2) Sociālais nodrošinājums

45. Apzinādamās trešajā un ceturtajā apsvērumā norādītās atšķirības dalībvalstu sistēmās, Regula Nr. 1408/71 neuzdrošinās

21 — Jebkurā gadījumā jēdziens “sociālā nodrošinājuma pabalsts” ir spraugu diskusiju priekšmets: Mavridis, P. *La sécurité sociale à l'épreuve de l'intégration européenne. Étude d'une confrontation entre libertés du marché et droits fondamentaux*. Bruylant, Brisele, 2003, 214. lpp.

definēt sociālā nodrošinājuma jēdziena saturu,²². Šis trūkums tomēr neliedz pamatīgi izvērtēt iepriekš minēto institūtu, lai vispiemērotāk atbildētu iesniedzējtiesai.

46. Nepievēršoties strīdīgiem priekštečiem²³ un daiļrunīgiem priekšnojautu izpauzumiem²⁴, sociālais nodrošinājums ir paredzēts riskiem, ko raksturo to iestāšanās vispārējums un vispārēja pārliecība, ka attiecībā pret tiem jārikojas kopīgi un solidāri²⁵.

22 — Vienota Kopienu jēdziena trūkums vērojams visāda veida regulējumos. Piemēram, 1968. gada 27. septembra Konvencijā par jurisdikciju un spriedumu izpildi civillietās un komercietās (OV 1972, L 299, 32. lpp.); konsolidētā redakcija OV 1998, C 27, 1. lpp.) no tās piemērošanas jomas izslēgta sociālā nodrošināšana (1. panta otrās daļas 3. punkts), to nedefinējot, jo, kā norādīts Jenarda ziņojumā (OV 1979, C 59, 1. lpp.), "tā atrodas pastāvīgā attīstībā".

23 — Montoya Melgar, A., Don Quijote, patrono y juez laboral. Apuntes de un profesor de Derecho del Trabajo en el IV Centenario del Quijote. *Revista española de derecho del trabajo*, Nr. 126, 2005. gada aprīlis-jūnijs, 14. lpp., atgādina, ka pats Lamančas Dons Kihots kazu ganiem norādījis, ka "klaipojošo bruņinieku ordenis" ticis dibināts, lai "aizstāvētu jaunavas, atbalstītu atraitnes, palīdzētu bāreņiem un trūkcimietiem" (de Cervanteses Saavedra, M. *Don Quijote de La Mancha*. Martín de Riquer redakcija, ievads un piezīmes, izd. RBA, Barselona, 1994, pirmā daļa, XI nodaļa, 181. lpp. [Migels De Servantess Saavedra. Atjautīgais idalgo Lamančas Dons Kihots. No spāņu valodas tulkojusi Mirdza Kempe, Rīga: Zvaigzne, 1979, 71. lpp.]

24 — Ievērojams Amerikas neatkarības kustības dalībnieks Simons Bolivars [Simón Bolívar] kādā 1819. gada 15. februārī Angosturā noturētā runā (kas publicēta no 1819. gada 20. februāra līdz 13. martam *Correo del Orinoco*, Nr. 19–22) norādīja, ka "vispilnīgākā pārvaldes iekārta ir tā, kas rada vislielāko iespējamo laimes, sociālo nodrošinājuma un politiskās stabilitātes kopumu".

25 — Alarcón Caracuel, M. R., un González Ortega, S. *Compendio de Seguridad Social*. 4. pārstrādātais izdevums, izd. Tecnos, Madridē, 1991, 15. lpp.

47. Rūpnieciskās revolūcijas²⁶ izraisītā darba ražīguma pieauguma rezultātā tika radīti īpaši paņēmienu strādnieku aizsardzībai²⁷. Dažādās vietās tiek izmantoti atšķirīgi modeļi, kas pamatā iedalāmi divos: uz iemaksām balstītajā, kura pamatā ir tas, ka pabalstu apjoms ir atkarīgs no iepriekš veiktām iemaksām, un sociālā nodrošinājuma modeli, kas nav saistīts ar šādām iemaksām.

48. Tomēr gandrīz visas esošās sistēmas apvieno abu modeļu elementus, un var konstatēt tieksmi uz saplūšanu²⁸. Šajā sakarā interesants ir Viljama Beveridža [*William Beveridge*] otrais ziņojums, kurā sociālais nodrošinājums uzskatīts par pasākumu kopumu, ko pieņem valsts, lai aizsargātu iedzīvotājus pret tiem individuāla rakstura riskiem, no kuriem nekad nav iespējams izvairīties, lai cik attīstīta arī nebūta sabiedrība, kurā attiecīgās personas dzivo²⁹.

26 — Tā aizsākās līdz ar Vata [*Watt*] tvaika mašīnas izgudrošanu 1769. gadā. Jau piecpadsmit gadus vēlāk, 1784. gadā, Kārtraits [*Cartwright*] šo izgudrojumu piemēroja vienā no kapitālistiskās attīstības pamatnozārēm — tekstilrūpniecībā.

27 — 1881. gada 17. novembra Keizarsiskajā vēstījumā Reihstāgam Bismarks norādīja, ka "[...] sociālo likstu pārvarēšana nav panākama nekārtību apkarošanas ceļā [...], bet gan [pastāvīgi] meklējot mērenus risinājumus, kas nodrošinātu darba ņēmēju labklājības uzlabošanu", radot virkni sociālo nodrošinājumu: slimības (1883. gadā), darba traumām (1884. gadā), invaliditātes un vecuma (1889. gadā) vai apgādnieka nāves (1911. gadā) gadījumam.

28 — Alarcón Caracuel, M. R., un González Ortega, S., iepriekš minētais darbs, 27. un 28. lpp.

29 — *Full Employment in a Free Society*, Londona, 1944, 11. lpp.; pirmais ziņojums, *Social Insurance and Allied Service*, Londona, 1942, kalpoja par pamatu vērienīgai reformai, kas Apvienotajā Karalistē tika īstenota laikā no 1945. gada līdz 1948. gadam.

49. Šajā kontekstā izceļas dažas iezīmes:

— aizsardzības pasākumus tieši vai netieši paredzēt piekrit valsts varas iestādēm³⁰;

— saņēmēja statuss tiek iegūts vien valstspiederības dēļ;

— tiek mēģināts novērst un labot postu, no kura nav bijis iespējams izvairīties.

50. Šis pēdējās iespējamības mainās atkarībā no laikmeta vai konkrētās valsts, tā kā centieni pēc "aizsardzības ideāla" vērojami katrā vēstures posmā³¹. Tomēr sociālā

30 — Aizsardzības nodrošinājuma veida ipatnība to īpaši atšķir no cita veida palīdzības kā, piemēram, tās, ko sniedz pati ģimene vai reliģiskās organizācijas un arodbiedrības.

31 — Alonso Olea, M. un Tortuero Plaza, J. L. *Instituciones de Seguridad Social*. 17. pārskatītais izdevums, izd. Civitas, Madride, 2000, 21. lpp.

nodrošinājuma internacionalizācijas dēļ³² tā materiālais saturs pašreiz bauda zināmu stabilitāti, un var konstatēt nenoliedzamu Kopienu intereses pieaugumu par to³³.

51. Trīs norādītās iezīmes turklāt apliecina sociālā nodrošinājuma autonomiju no darba tiesībām³⁴, kas izpaužas vairākos aspektos: atbalstīto subjektu [loka], sniegtā nodrošinājuma, kā arī sistēmas finansēšanas un pārvaldības ziņā³⁵.

52. Šī attālināšanās no darba [tiesību jomas] skar Tiesas izstrādāto darba samaksas jēdzienu.

32 — 1948. gada Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. panta 1. punktā atzīts, ka "katram cilvēkam ir tiesības [saņemt] [...] medicīniskos pakalpojumus un [...] uz nodrošinājumu sakarā ar bezdarbu, slimību, invaliditāti, atrautību, vecuma iestāšanos vai citos eksistences līdzekļu zaudējumu gadījumos, kas radušies no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ". Starptautiskās Darba organizācijas pieticīgāka vēriena, bet iedarbīgāka Konvencija Nr. 102, kuru 1967. gadā papildināja Konvencija Nr. 128, aizsardzības pasākumus iedala deviņās jomās: medicīniskā aprūpe, pabalsti slimības, bezdarba, vecuma, darba traumū un arodslimības gadījumiem, ģimenes, maternitātes, invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pabalsti; lai arī to ratificējušajām valstīm nav pienākuma nodrošināt vairāk kā trīs no šīm jomām. Eiropas mēroģā jāmin Eiropas Sociālā harta (3. un 11.–17. punkts), 1964. gada Eiropas Sociālās drošības kodekss un 1972. gada Eiropas Sociālās drošības konvencija.

33 — González del Rey Rodríguez, I. *Directrices y orientaciones en materia de seguridad social. La transposición del derecho social comunitario al ordenamiento español*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madride, 2005, 633. un turpm. lpp., it īpaši 639. lpp.

34 — Gluži tāpat kā tiesību zinātņu disciplīna, kurā tiek pētīts sociālais nodrošinājums. Durand, P., *La politique contemporaine de sécurité sociale*, Dalloz, Parīze, 1953, bija viens no celmlaužiem, kas uzsvēra atšķirības starp šīm abām tiesību sistēmas nozarēm.

35 — Almansa Pastor, J. M. *Derecho de la Seguridad Social*. 7. izdevums, izd. Tecnos, Madride, 1991, 64. un 65. lpp.

B — Darba samaksas jēdziens

1) Vispārīgs priekšstats

53. Direktīva 2000/78 ir piemērojama visām personām attiecībā uz “nodarbinātību un darba nosacījumiem, to skaitā atlaišanu un atalgojumu [darba samaksu]”, tomēr tajā netiek definēts neviens no šiem jēdzieniem.

54. Līdz ar to talkā jāņem “darba samaksas” jēdziena apraksts EKL 141. pantā un judikatūra, kurā tas interpretēts. Minētā tiesību norma liek dalībvalstīm nodrošināt vienlīdzību darba samaksas ziņā starp abu dzimumu darba ņēmējiem, un arī direktīva ir vērsa uz to pašu, kā to apliecina tās nosaukums, apsvērumi un 1. pants, lai cīnītos pret diskrimināciju darba attiecībās, lai arī ne tikai dzimuma dēļ. Turklāt tās trispadsmitajā apsvērumā ir skaidra norāde uz iepriekš minēto EKL 141. pantu, lai norobežotos no sociālā nodrošinājuma pabalstiem.

55. Pretizpildījuma esamība ir būtisks darba tiesisko attiecību elements³⁶, kas tādē-

jādi pamato šim jēdzienam EKL 141. panta 2. punktā piešķirto plašo izpratni, ar to saprotot “parastu pamatalgu vai minimālo algu, kā arī jebkuru citu atlīdzību naudā vai natūrā, ko darba ņēmējs par darbu tieši vai netieši saņem no darba devēja”.

56. Kā jau esmu norādījis agrākos secinājumos³⁷, Tiesa pakāpeniski ir precizējusi juridisko definīciju. Tā ir noteikusi, ka darba samaksa ietver, piemēram, atvieglojumus transporta jomā, ko dzelzceļa uzņēmums piešķir saviem darbiniekiem, tiem aizejot pensijā, un kuri tika attiecināti uz viņu ģimenes locekļiem tā, lai arī bijušie darbinieku ģimenes locekļi varētu tos izmantot ar tādiem pašiem nosacījumiem³⁸; darba samaksas izmaksāšanas nepārtraukšanu slimības atvaļinājuma laikā³⁹; pabalstus, ko izmaksā sakarā ar atlaišanu no darba saim-

36 — Tādēļ Sančo Pansa sūdzas Donam Kihotam par to, ka viņš saņēmis krekļus, ko viņam pēc atveseļošanās bija apsolījuši uzdāvināt Altisidora: “Patiesi, senjor, es esmu visnelaimīgākais ārsts visā pasaulē, jo ir pat tādi dakteri, kas nogalina slimnieku, kuru tie ārstē, tomēr tiem samaksā par viņu darbu, kaut gan viņi nedara neko citu, kā vien izraksta uz papīra dažādas zāles, kuras tie neizgatavo paši, bet gan aptiekāri, un dakteri tikai pasvilpo! Bet es par citu veselību samaksāju ar savām asinīm, pacietu knipjus, kniebiņus, dūrienus un pātagas cirtienus, bet man nesamaksāja ne graša.” (M. de Cervantes Saavedra, iepriekš minētais darbs, otrā daļa, LXXI nodaļa, 1142. lpp. [Migels de Servantes Saavedra, iepriekš minētais darbs, 379. lpp.]).

37 — Nesenāko secinājumu starp izceļas tie, kas sniegti lietās, kurās pieņemti 2005. gada 13. janvāra spriedums lietā C-356/03 *Mayer* (Krājums, I-295. lpp., 35. un 36. punkts) un 2005. gada 21. jūlija spriedums lietā C-207/04 *Vergani* (Krājums, I-7453. lpp., 31. un 39. punkts).

38 — 1982. gada 9. februāra spriedums lietā 12/81 *Garland* (*Recueil*, 359. lpp.).

39 — 1989. gada 13. jūlija spriedums lietā 171/88 *Rinner-Kühn* (*Recueil*, 2743. lpp.).

niecisku apsvērumu dēļ⁴⁰; kompensācijas, ko izmaksā uzņēmuma padomes locekļiem kā apmaksātu atvaļinājumu vai darba samaksu par virsstundu darbu sakarā ar viņu piedalīšanos apmācībās, kurās viņi gūst zināšanas, kas nepieciešamas darbam uzņēmuma padomēs, lai gan šo apmācību laikā viņi neveic nevienu no darba līgumā paredzētajiem darba pienākumiem⁴¹; tiesības tikt iekļautam uzņēmuma pensiju plānā⁴²; pabalstu, ko darba devējs izmaksā darba ņēmējai viņas grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma laikā saskaņā ar tiesību normām vai darba koplīgumiem⁴³; ikgadējo prēmiju, ko darba devējs maksā saskaņā ar likumu vai darba koplīgumu⁴⁴; pabalstu sakarā ar darba tiesisko attiecību izbeigšanos⁴⁵; brīvprātīgu un atsaucamu Ziemassvētku prēmiju, ko izmaksā kā pamudinājumu turpmākam darbam un uzticībai uzņēmumam⁴⁶; ikmēneša darba algas piemaksu⁴⁷; militārajā dienestā pavadītā laika ņemšanu vērā darba stāža aprēķinā ar atbilstošām finansiālām sekām⁴⁸ vai atlaišanas pabalstu papildinošas pārejas pensijas piešķiršanu saistībā ar uzņēmuma pārstrukturēšanu⁴⁹.

57. Visos šajos nolēmumos saskatāmi zināmi kopīgi elementi, kas apstiprina uzskatu, ka "darba samaksa" ietver jebkuru atlidzību naudā vai graudā, pašreizēju vai nākotnē paredzamu, ko darba devējs⁵⁰ kaut vai netieši izmaksā darba ņēmējam sakarā ar darba tiesiskajām attiecībām⁵¹, pat ja tās ir jau izbeigtas⁵² saskaņā ar līgumu, tiesību aktiem vai brīvprātīgi⁵³.

2) Pensijas

58. Attiecinot EKL 141. pantu uz pensijām, judikatūrā ir niansēti parastie kritēriji.

59. Tādējādi no darba samaksas jēdziena tā izslēdza pabalstus sakarā ar aiziešanu pensijā, kurus tieši regulē likums — kas izslēdz jebkādu vienošanās elementu —, ja vien tie

40 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Barber*.

41 — 1992. gada 4. jūnija spriedums lietā C-360/90 *Bötel* (*Recueil*, I-3589. lpp.).

42 — 1994. gada 28. septembra spriedums lietā C-57/93 *Vroege* (*Recueil*, I-4541. lpp.) un spriedums lietā C-128/93 *Fischer* (*Recueil*, I-4583. lpp.).

43 — 1996. gada 13. februāra spriedums lietā C-342/93 *Gillespie u.c.* (*Recueil*, I-475. lpp.); 1998. gada 27. oktobra spriedums lietā C-411/96 *Boyle u.c.* (*Recueil*, I-6401. lpp.); kā arī 2004. gada 30. marta spriedums lietā C-147/02 *Alabaster* (*Recueil*, I-3101. lpp.).

44 — 1999. gada 9. septembra spriedums lietā C-281/97 *Krüger* (*Recueil*, I-5127. lpp.).

45 — 1999. gada 14. septembra spriedums lietā C-249/97 *Gruber* (*Recueil*, I-5295. lpp.).

46 — 1999. gada 21. oktobra spriedums lietā C-333/97 *Lewen* (*Recueil*, I-7243. lpp.).

47 — 2001. gada 26. jūnija spriedums lietā C-381/99 *Brunnhofner* (*Recueil*, I-4961. lpp.).

48 — 2004. gada 8. jūnija spriedums lietā C-220/02 *Österreichischer Gewerkschaftsbund* (Krājums, I-5907. lpp.).

49 — 2004. gada 9. decembra spriedums lietā C-19/02 *Hlozek* (Krājums, I-11491. lpp.).

50 — 1990. gada 27. jūnija spriedumā lietā C-33/89 *Kowalska* (*Recueil*, I-2591. lpp., 12. punkts) atgādināts, ka princips ir saistošs gan privātajiem darba devējiem, gan valsts pārvaldes iestādēm.

51 — 1971. gada 25. maija spriedums lietā 80/70 *Defrenne* (*Recueil*, I-445. lpp., 6. punkts); 1987. gada 3. decembra spriedums lietā 192/85 *Newstead* (*Recueil*, I-4753. lpp., 11. punkts); 1993. gada 22. decembra spriedums lietā C-152/91 *Neath* (*Recueil*, I-6935. lpp., 28. punkts); 1999. gada 9. februāra spriedums lietā C-167/97 *Seymour-Smith* un *Pérez* (*Recueil*, I-623. lpp., 23. punkts); 2003. gada 23. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-4/02 un C-5/02 *Schönheit* un *Becker* (*Recueil*, I-12575. lpp., 56. punkts); kā arī iepriekš minētie spriedumi lietās *Barber*, 12. punkts, *Alabaster* u.c., 42. punkts, un *Vergani*, 22. punkts.

52 — Spriedumi lietās *Barber*, 12. punkts; *Seymour-Smith* un *Pérez*, 23. un 24. punkts, un *Hlozek*, 35. punkts.

53 — Spriedumi lietās *Garland*, 10. punkts; *Barber*, 20. punkts, un *Lewen*, 21. punkts.

attiecināmi uz vispārīgām darba ņēmēju kategorijām, un iemaksas tiek noteiktas atbilstoši sociālās politikas apsvērumiem⁵⁴.

60. Tomēr tajā iekļautas uzņēmuma pensijas, kas, lai arī būdamas paredzētas tiesību aktos, izriet no vienošanās starp darba devēju un arodbiedrības pārstāvjiem, ir darba līgumu sastāvdaļa un papildina valsts regulējumā paredzētos pabalstus ar citiem, kurus finansē vienīgi darba devējs⁵⁵; tas pats notiek gadījumā, kad pensiju plāns nav saistīts ar vispārējo sistēmu un attiecas uz noteiktu uzņēmumu darbiniekiem, pat tad, ja darbinieki veic iemaksas [tajā]⁵⁶.

61. Iepriekš minētajā Kopienu tiesību jēdzienā tā ietvērusi arī dažādas Nīderlandes⁵⁷, Francijas⁵⁸, Somijas⁵⁹ un Vācijas⁶⁰

ieredņu pensiju sistēmas, kā arī atraitnības pensijas, kas uzņēmuma plānos paredzētas atkarībā no ieņemamā amata⁶¹, un apgādnieka zaudējuma pensijas⁶², un šo pēdējo gadījumā nav būtiski tas, ka pabalsts netiek izmaksāts darba ņēmējam⁶³.

62. Tādējādi judikatūrā ir sniegti zināmi nošķiršanas noteikumi:

- sistēmas juridiskā izcelsme norāda uz pabalstu piederību sociālajam nodrošinājumam⁶⁴, lai arī ar to nav pietiekami, lai nepiemērotu EKL 141. pantu⁶⁵;
- noteicošs kritērijs nav arī tas, ka pensija papildina [pabalstus], ko izmaksā likumiskā sociālā nodrošinājuma sistēma⁶⁶;

54 — Spriedums lietā *Defrenne*, 7. un 8. punkts.

55 — 1986. gada 13. maija spriedums lietā 170/84 *Bilka* (*Recueil*, 1607. lpp., 20.–23. punkts) un 2000. gada 10. februāra spriedums apvienotajās lietās C-234/96 un C-235/96 *Deutsche Telekom* (*Recueil*, I-799. lpp., 32. punkts).

56 — Spriedums lietā *Barber*, 22.–30. punkts.

57 — 1994. gada 28. septembra spriedums lietā C-7/93 *Beune* (*Recueil*, I-4471. lpp.).

58 — 2001. gada 29. novembra spriedums lietā C-366/99 *Griesmar* (*Recueil*, I-9383. lpp.).

59 — 2002. gada 12. septembra spriedums lietā C-351/00 *Niemi* (*Recueil*, I-7007. lpp.).

60 — Spriedums lietā *Schönheit* un *Becker*.

61 — 1993. gada 6. oktobra spriedums lietā C-109/91 *Ten Oever* (*Recueil*, I-4879. lpp.); 1994. gada 28. septembra spriedums lietā C-200/91 *Coloroll Pension Trustees* (*Recueil*, I-4389. lpp.) un 1997. gada 17. aprīļa spriedums lietā C-147/95 *Evrenopoulos* (*Recueil*, I-2057. lpp.).

62 — 2000. gada 25. maija spriedums lietā C-50/99 *Podesta* (*Recueil*, I-4039. lpp.) un 2001. gada 9. oktobra spriedums lietā C-379/99 *Menauer* (*Recueil*, I-7275. lpp.).

63 — Spriedumi lietās *Ten Oever*, 12. un 13. punkts; *Coloroll Pension Trustees*, 18. punkts; *Evrenopoulos*, 22. punkts, un *Menauer*, 18. punkts.

64 — Spriedumi lietās *Defrenne*, 7. un 8. punkts, un *Ten Oever*, 9. punkts.

65 — Spriedumi lietās *Beune*, 26. punkts, un *Niemi*, 41. punkts.

66 — Spriedumi lietās *Barber*, 27. punkts; *Beune*, 37. punkts; *Griesmar*, 37. punkts, un *Niemi*, 42. punkts.

- vērā jāņem finansējuma un pārvaldības kārtība, kam kvalificēšanā tomēr nav noteicošā loma⁶⁷;

C — *Strīdīgās apgādnieka zaudējuma pensijas raksturojums*

1) Ievada skaidrojums

- jānoskaidro, vai tā attiecas tikai uz kādu noteiktu darba ņēmēju kategoriju un tas, vai summa tiek aprēķināta atbilstoši nostrādātajam gadu skaitam un pamatojoties uz pēdējo darba algu, tā kā šie apstākļi liedz par izšķirošajiem būt sociālās politikas, organizatoriskajiem, ētiskajiem vai budžeta apsvērumiem⁶⁸;

63. *VddB* atsaukusies uz vairākiem Vācijas tiesu nolēmumiem, lai pamatotu savu viedokli par to, ka tā pārvalda likumiskajai sociālā nodrošinājuma sistēmai pielīdzināmu sistēmu.

- līdz ar to būtisks faktors slēpjas nevis finansiālo priekšrocību juridiskajā dabā⁶⁹, bet gan to saistībā ar nodarbinātības attiecībām⁷⁰, kas ir vienīgais kritērijs, kurš, lai arī neizslēdzot citus, var izrādīties noteicošais⁷¹.

64. Tomēr jānoskaidro, vai strīdā aplūkotā pensija atbilst jēdzienam “darba samaksa”, kā tas definēts Eiropas [Kopienu] tiesību normās, nespriežot par pārvaldīto sistēmu kopumā, tā kā Tiesai prejudiciālie jautājumi jāizvērtē atbilstoši Kopienu tiesībām, pamatojoties uz rīkojumā par prejudiciālo jautājumu uzdošanu sniegtu informāciju.

2) Pensijas izvērtējums atbilstoši judikatūrai

67 — Spriedumi lietās *Beune*, 38. punkts; *Griesmar*, 37. punkts, un *Niemi*, 43. punkts.

68 — Spriedumi lietās *Beune*, 45. punkts; *Evrenopoulos*, 21. punkts; *Griesmar*, 30. punkts; *Niemi*, 47. punkts un *Schönheit* un *Becker*, 58. punkts.

69 — Tiesas sēdē Komisija vienoizīmīgi apstiprināja, ka apgādnieka zaudējuma pensijas ir darba samaksa.

70 — Spriedumi lietās *Garland*, 10. punkts; *Gillespie* u.c., 12. punkts; *Alabaster* u.c., 42. punkts; *Schönheit* un *Becker*, 56. punkts.

71 — 2000. gada 14. decembra spriedums lietā C-457/98 Komisija/Griekija (*Recueil*, I-11481. lpp., 11. punkts); kā arī iepriekš minētie spriedumi lietās *Beune*, 43. un 44. punkts; *Evrenopoulos*, 19. un 20. punkts; *Podesta*, 26. punkts; *Griesmar*, 28. punkts un *Niemi*, 44. un 46. punkts.

65. Pensijas pamatā ir *Tarifordnung für die deutschen Theater*, kas pielīdzināms “darba koplīgumam” — *Tarifvertrag* —, lai arī tā pieņemšanas laikā — 1937. gada 27. oktobrī — tas ne gluži bija [darba koplīgums], tā kā nacionālsociālismā līgumi starp

arodbiedrībām un darba devējiem tika aizstāti ar darba nosacījumu regulējošiem noteikumiem — [tā saucamajiem] *Tarifordnungen*.

Sozialordnung (Federālā darba un sociālo lietu ministrija), lai arī šīs funkcijas ir deleģētas, pēc analogijas piemērojot regulējumu par uzraudzību pār apdrošināšanas sabiedrībām, kas nav likumiskās sociālā nodrošinājuma sistēmas pārvaldošās organizācijas⁷³.

66. Kā pārējie *VddB* statūtu 27. pantā paredzētie pabalsti — pensionēšanās, invaliditātes un apgādnieka zaudējuma gadījumiem —, tas papildina vispārīgi paredzētos.

69. Bet šīs īpatnības ir tikai norādes; iepriekš minētajos spriedumos noteikts, ka uzmanība jākoncentrē uz skartajiem darba ņēmējiem un pensijas apmēra aprēķināšanas metodi.

67. To finansē darba devējs un darbinieks, iemaksas neveicot nedz Federālajai valstij, nedz *Länder* (federālā zeme)⁷².

68. Pārvaldība ir uzticēta ar juridiskas personas tiesībām apveltītam publisko tiesību subjektam — *VddB* —, kurš patstāvīgi darbojas saskaņā ar lēmumiem, ko pieņem pārvaldes padome, kuras sastāvā darbojas piecpadsmit darba devēju pārstāvji un tāds pats skaits darba ņēmēju pārstāvju, kurus iecēlušas darba devēju organizācijas un arodbiedrības, un kuru administratīvi pārvalda un uzrauga *Bundesministerium für Arbeit und*

70. Tā, pirmkārt, lai tiktu atzītas tiesības, tiek prasīts, lai pirms apdrošināšanas gadījuma iestāšanās mirušais būtu bijis apdrošināts *VddB*. Šī apdrošināšana obligāti attiecas uz Vācijas teātros nodarbināto māksliniecisko personālu, proti, īpašu darba ņēmēju kategoriju⁷⁴. Tomēr pieļauta tiek arī brīvprātīga piederība, ko pamato nozarei raksturīgās nodarbinātības nedrošība un

72 — *Bayerisches Verwaltungsgericht* norāda, ka iemaksa pieauga līdz 9 % no darba algas, sasniedzot 16 % laikā, kad ieinteresētā persona tika atbrīvota no dalības likumiskajā [pensiju apdrošināšanas] sistēmā.

73 — 1990. gada 17. decembra *Gesetz über die Beaufsichtigung der Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen und der Versorgungsanstalt der deutschen Kulturorchester* (BGBl. 1990 I, 2866. lpp.) 2002. gada 26. marta likuma redakcijā (BGBl. 2002 I, 1219. lpp.) 1. panta otrais teikums.

74 — Spriedumos lietā *Griesmar* un lietā *Schönheit* un *Becker* par īpašu darba ņēmēju kategoriju tika atzīti visi ierēdņi (attiecīgi 31. un 60. punkts) un spriedumā lietā *Niemi* — Somijas bruņoto spēku darbinieki (49. punkts).

nestabilitāte — prasītāja dzīvesbiedrs izmantoja šo iespēju un brīvprātīgi veica iemaksas ilgāk nekā sešpadsmit gadus.

D — Ģimenes stāvokļa ietekme

71. Otrkārt, pabalsti tiek maksāti nevis sadales kārtībā, attiecīgā kalendārā gada izdevumus sedzot no saņemtajiem ieņēmumiem, bet gan kapitalizācijas kārtībā, katram apdrošinātajam izveidojot fondu, no kura, nodarbinātības laikam beidzoties, tiek izmantota pamatsumma un tās procenti. Pensiju apmēru aprēķina atbilstoši iemaksu periodiem un iemaksu summām (*VddB* statūtu 32. panta 2. punkta pirmais teikums un 30. panta 5. punkts)⁷⁵.

72. No izklāstītās informācijas, gluži tāpat kā Komisija, secinu, ka strīdā aplūkotā pensija izriet no Maruko dzīvesbiedra darba tiesiskajām attiecībām; līdz ar to tā uzskatāma par “darba samaksu” EKL 141. panta izpratnē un tādēļ ietilpst Direktīvas 2000/78 [piemērošanas jomā], jo atbilst tās 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā izvirzītajām prasībām; tādēļ tā nav valsts sociālā nodrošinājuma vai tamlīdzīgas sistēmas maksājums 3. panta 3. punkta izpratnē, jo neatbilst nedz šā veida maksājumu raksturīgajām pazīmēm, nedz to mērķim.

73. Direktīvas 2000/78 divdesmit otrajā apsvērumā noteikts, ka tās noteikumi “neierobežo valsts tiesību aktus par ģimenes stāvokli un no tiem izrietošos atvieglojumus”. Iesniedzējtiesa norāda uz šo apsvērumu un šaubās par tā ietekmi uz direktīvas piemērošanas jomu.

74. Apvienotā Karaliste uzskata, ka [šajā] apsvērumā paredzēts skaidrs un vispārējs izņēmums, kas atkārtots 3. panta 1. punktā, kurā paredzēta direktīvas piemērošana “nepārsniedzot Kopienas kompetenci”, kurā neietilpst no ģimenes stāvokļa atkarīgi pabalsti, kāds ir pabalsts pamata lietā, kuru gadījumā pensijas piešķiršanai vajadzīga laulība, kas nozīmē, ka pārējie prejudiciālie jautājumi nebūtu jāizvērtē.

75. Šiem argumentiem, lai arī tie šķiet esam pārliecinoši un labi pamatoti, nepiekrītu:

76. Pirmkārt, tāpēc ka tiesību normā, kā jau esmu izklāstījis citos secinājumos⁷⁶, tiek

75 — Tiesas sēdē manis taujāts par aprēķina formulu, *VddB* pārstāvis sniedza neskaidrus un acimredzami pretrunīgus paskaidrojumus.

76 — Secinājumi lietā C-110/03 Beļģija/Komisija (2005. gada 14. aprīļa spriedums, Krājums, I-2801. lpp.), 34. punkts.

aprakstīti fakti, situācijas vai apstākļi, tos saistot ar noteiktām sekām, un tādēļ faktu pieņēmums un tiesiskās sekas ir tiesību normas pamatelementi⁷⁷; bet šo elementu trūkst gan pamatojumu izklāstā, gan preambulā, gan ievada apsvērumos, kuru uzdevums ir paskaidrot, pamatot vai attaisnot tiesību normu, kuru tie pavada un pirms kuras tie parasti atrodas, un kam, lai arī tie ir fiziski iekļauti tiesību aktā, nav saistoša spēka, lai gan ir noderīgi, kalpojot par interpretācijas kritērijiem, kas ir funkcija, ko vairākkārt ir minējusi Tiesa⁷⁸. Tādēļ Direktīvas 2000/78 divdesmit otrais apsvērums, gluži tāpat kā pārējie, vienīgi palīdz interpretēt tās noteikumus, un tā nozīme nebūtu jāpārspīlē.

tiem. Bet šīs valstu kompetences īstenojamas, nekaitējot Kopienai [tiesību] sistēmai⁷⁹.

78. Treškārt, tāpēc ka tiesības netikt diskriminētas seksuālās orientācijas dēļ ir paredzētas 1950. gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁸⁰ 14. pantā un īpaši ietvertas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas⁸¹ 21. pantā, būtiskuma⁸² dēļ to ievērošanu saskaņā ar LES 6. pantu garantē Savienība.

79. Ceturtkārt, tāpēc ka neizdevīgais stāvoklis, par kuru sūdzas prasītājs, attiecas

77. Otrkārt, tāpēc ka ģimenes stāvoklis neietilpst Kopienas kompetencē, un tas domai atbilst gan direktīvas 3. panta 1. punktam, gan iepriekš minētajam apsvērumam, kuros valstu kompetence minētajā jomā atstāta neskarta. Eiropas tiesības pārņem katras valsts uztveri par laulību, bezlaulību, atraidību un pārējiem "ģimenes stāvokļa" aspek-

79 — Jautājumā par sociālo nodrošinājumu 2001. gada 12. jūlija spriedums lietā C-157/99 *Smits un Peerbooms* (*Recueil*, I-5473. lpp., 44.–46. punkts); 2003. gada 4. decembra spriedums lietā C-92/02 *Kristiansen* (*Recueil*, I-14597. lpp., 31. punkts); 2004. gada 18. marta spriedums lietā C-8/02 *Leichtle* (*Recueil*, I-2641. lpp., 29. punkts); 2006. gada 27. aprīļa spriedums lietā C-423/04 *Richards* (Krājums, I-3585. lpp., 33. punkts); 2006. gada 16. maija spriedums lietā C-372/04 *Watts* (Krājums, I-4325, 92. punkts); un 2007. gada 19. aprīļa spriedums lietā C-444/05 *Stamatelaki* (Krājums, I-3185. lpp., 23. punkts).

80 — Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1999. gada 21. decembra spriedums lietā *Da Silva Mouta* pret Portugāli, § 28 (*Recueil des arrêts et décisions*, 1999-IX) un 2003. gada 24. jūlija spriedums lietā *Karner* pret Austriju, § 33 (*Recueil des arrêts et décisions*, 2003-IX).

81 — OV 2000, C 364, I. lpp. Tās ietvertas arī Līguma par Konstitūciju Eiropai (OV 2004, C 310, I. lpp.) II-81. panta 1. punktā.

82 — Šis raksturs diskriminācijai seksuālās orientācijas dēļ piešķir dimensiju, kas atšķiras no tās, kas 2005. gada 22. novembra spriedumā lietā C-144/04 *Mangold* (Krājums, I-9981. lpp.) piedēvēta diskriminācijas vecuma dēļ aizliegumam, kura uzskatīšana par Kopienai tiesību vispārējo principu (75. punkts) ir kalpojusi par pamatu Komisijas argumentiem, ko tiesas sēdē kritizēja Nīderlandes un Apvienotās Karalistes pārstāvji.

77 — Guasp, J., *Derecho*, bez izdevniecības norādes, Madride, 1971, 7. un turpm. lpp., tiesības definē kā "sabiedrība par vajadzīgām noteiktu attiecību kopumu starp cilvēkiem", savstarpēji nodalot divus šā jēdziena būtību ietverošus faktorus: saturisko, kas ietilpst attiecībās starp cilvēkiem, un formālo, ko rada vajadzība pēc šādām attiecībām.

78 — Apvienotās Karalistes minētais 1989. gada 13. jūlija spriedums lietā 215/88 *Casa Fleischhandel* (*Recueil*, 2789. lpp., 31. punkts).

uz Kopienas tiesību aktos aizsargātām tiesībām, konkrēti, aizliegumu diskriminēt seksuālās orientācijas dēļ attiecībā uz darba ņēmēju darba samaksu, ievērojot to, ka apgādnieka zaudējuma pensija ir “darba samaksa”, jo izriet no darba tiesiskajām attiecībām un nevis ģimenes stāvokļa.

Direktīvas 2000/78 piemērošanas jomā, būtu jāizdibina visas no tā izrietošās sekas, noskaidrojot, vai *VdB* atteikums noved pie diskriminācijas seksuālās orientācijas dēļ.

A — *Diskriminācijas seksuālās orientācijas dēļ aizliegums Kapienu mērogā*

80. Visbeidzot, tāpēc ka atbilstoši *VdB* statūtu 27. pantam prasījuma tiesības uz prasītāja pieprasīto pensiju rodas, iestājoties viņa dzīvesbiedra nāvei, tāpat kā citu pensiju gadījumā tas notiek, iestājoties darbnespējai, invaliditātei vai aizīšanai pensijā.

1) Iepriekšējas piezīmes

81. Tādēļ Direktīvu 2000/78 nepiemērot šajā lietā nav pamata.

83. Vienlīdzīgas attieksmes princips — līdzās pārvietošanās brīvības principam — ir tradicionālākais un Eiropas tiesību sistēmā visiesakņotākais princips; turklāt laika gaitā tas ir izvērsies, pārsniedzot vienlīdzīgas darba samaksas starp abu dzimumu darba ņēmējiem robežas, lai izvērstos citās jomās un aptvertu citus subjektus, kā to apliecina iepriekš jau minētā Direktīva 2000/43. Kopš savas agrīnās parādīšanās [EK] līgumā, tas ticis secīgi izvērstas un nostiprināts, pārtapdams “kopējā sistēmā” nepamatotas atšķirīgas attieksmes izskaušanai un reāli un faktiski vienlīdzīgas attieksmes veicināšanai.

VII — Diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ

82. Ja Tiesa piekritīs manai nostājai par to, ka Maruko pieprasītā pensija ietilpst

84. Ceļā atmesti morālie aizspriedumi un sabiedrības noraidošā izturēšanās pret grupām, kam raksturīgas zināmas ar dzimumu saistītas īpatnības. Tā, lai arī cīņa

aizsākās, lai apkarotu sieviešu diskrimināciju, vēlākais impulss tika vērstis pret diskrimināciju, kas skar homoseksuālas⁸³ — pirmajam solim tiekot spertam, par likumīgām padarot attiecības starp viena dzimuma personām⁸⁴, — vai transeksuālas personas, kā arī saistībā biseksualitāti⁸⁵.

minācija tika nosodīta⁸⁶, un tāpēc, ka tā nav minēta arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā⁸⁷, lai arī, kā esmu norādījis, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir noteikusi, ka to aptver minētās konvencijas 14. pants⁸⁸.

85. Amsterdamas līgumā tika piedāvāts principu izvērst, kā tas izriet no EKL 13. panta 1. punkta, kurā ietverta cīņa pret diskrimināciju dzimumorientācijas [seksuālās orientācijas] dēļ.

86. Tiesību uz seksuālās orientācijas respektēšanu ietveršana Līgumā ir jo nozīmīgāka tāpēc, ka ne visās dalībvalstīs šā veida diskri-

87. Savukārt Tiesai vairākkārt bijusi izdevība liegt viena dzimuma pāru nostādīšanu neizdevīgākā stāvoklī.

2) 1998. gada 17. februāra spriedums lietā *Grant*⁸⁹

88. Kopš 1982. gada, kad tika pasludināts iepriekš jau minētais spriedums lietā

83 — Sākumpunkts rodams Eiropas Parlamenta 1994. gada 8. februāra Rezolūcijā par *vienlīdzīgām tiesībām homoseksuālistiem un lesbietēm Eiropas Savienībā [Koptena]* (OV 1994, C 61, 40. lpp.), kam pēc Moliner Navarro, R. M., El matrimonio de personas del mismo sexo en el derecho comparado, no: *Matrimonio y adopción por personas del mismo sexo*, Cuadernos de Derecho Judicial, Nr. XXVI/2005, Consejo General del Poder Judicial, Madride, 2006, 219. lpp., domām bijusi ievērojama rezonanse un kas izteikti mainīja šo jautājumu izpratni, sekmējot zināmas likumdošanas ierosmes.

84 — *Amnesty International* ziņo, ka homoseksuālisms joprojām tiek vajāts vairāk nekā 70 valstīs, ka astoņās — Afganistānā, Saūdi Arābijā, Irānā, Mauritanijā, Pakistānā, Sudānā, Jemenā un dažās Nigērijas ziemeļu federālajās valstīs — par to tiek paredzēts nāvessods un ka citviet cietumsodu ilgums sasniedz mūža ieslodzījumu.

85 — Chacartegui Jávea, C. *Discriminación y orientación sexual del trabajador*. Lex Nova, Valjadolida, 2001, 139. lpp.

86 — Wilets, J. D. The Human Rights of Sexual Minorities: A Comparative and International Law Perspective. *Fall Human Rights*, Nr. 22, 1995, 22.–25. lpp. Vudijns Alens [Woody Allen] savā 1975. gada filmā *Love and Death* atgādina, ka ir homoseksuāli ļaudis, heteroseksuāli ļaudis un ļaudis, kuriem nebūt nerūp sekss un kuri kļūst par advokātiem; lai arī ar sarkasmu mēģināts norādīt uz grūtībām tiesībās regulēt jūtas, tiesību pasaule tās tomēr var dažādā pakāpē pakārtot nosacījumiem.

87 — Tamlīdzīgi tās izlaistas arī 1948. gada 10. decembra Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā un 1966. gada 16. decembra Starptautiskajā paktā par civilajām un politiskajām tiesībām. Attiecībā uz šo pēdējo Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komiteja noteica, ka norāde uz "dzimumu" 2. un 26. pantā ietver arī "dzimumtiesības" un ka tiesību normās noteiktās tiesības nedrīkst liegt, pamatojoties uz personu "seksuālo orientāciju" [Cilvēktiesību komiteja, *Toonen* pret Austrāliju § 8.7, paziņojums Nr. 488/1992, U.N., Doc. CCPR/C/50/D/488/1992 (1994), un *Young* pret Austrāliju, § 10.4, paziņojums Nr. 941/2000, U.N., Doc. CCPR/C/78/D/941/2000 (2003)].

88 — Šo secinājumu 78. punkts.

89 — Lieta C-249/96 (*Recueil*, I-621. lpp.).

Garland, tika kļiedētas šaubas par to, ka priekšrocības, ko dzelzceļa uzņēmumi piešķir saviem darbiniekiem, viņu laulātiem un apgādībā esošām personām sakarā ar šo darbinieku darbu, ir “darba samaksa” EKL 141. panta izpratnē. Tā, iespējams, bija pārliecība, kas mudināja Grāntu [*Grant*], kura uzturēja pastāvīgas attiecības ar citu sievieti, pārņemt, ka ar viņas darba devēja atteikumu viņai piešķirt transporta maksas atlaidi, kas darba līgumā paredzēta par labu laulātajam vai pretējā dzimumam personai, ar kuru darba ņēmējs atrodas kopdzīvē bez laulības saitēm, ir pārkāpts minētais noteikums.

89. Grānta attiecīgo atteikumu uzskatīja par tiešu diskrimināciju dzimuma dēļ. Viņa vadījās no tā saucamā “vienīgā atšķirīgā faktora kritērija”, saskaņā ar kuru, ja darba ņēmēja vienādos apstākļos nebauda tādas pašas priekšrocības kā viņas vīriešu dzimuma kolēģis, viņa cieš no diskriminācijas dzimuma dēļ. Lai pierādītu atšķirīgu attieksmi, viņa norādīja, ka pietiekot vien pārliecināties par to, ka vīrietis, kas bija ieņēmis viņas amatu, bija saņēmis transporta maksas atlaides par labu savai dzīvesbiedrei, ar kuru viņš nebija precējies. Viņa piebilda, ka šāda veida atteikums esot arī diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ, kam esot jābūt ietvertai 141. pantā paredzētajā “dzimuma diskriminācijā”, tā kā atšķirīgā attieksme seksuālās orientācijas dēļ izriet no atavistiskiem aizspriedumiem.

90. Spriedumā tika noteikts, ka uzņēmuma atteikums piešķirt transporta maksas atlaidi par labu kāda sava darbinieka tā paša dzimuma dzīvesbiedram pat gadījumā, kad šāda atlaide piešķirta pretējā dzimuma personai, ar kuru darbinieks uztur noturīgas ārpuslaulības attiecības, nebija Eiropas [Kopien] noteikumos aizliegta diskriminācija (50. punkts). Tiesas diskriminācijas dzimuma dēļ nebija tāpēc, ka [noteikumi] attiecās gan uz darba ņēmējiem, gan darba ņēmējam ar tā paša dzimuma dzīvesbiedru (27. un 28. punkts). Turklāt tika piebilsts, ka Kopien tiesību toreizējā stāvoklī noturīgas homoseksuālās attiecības nav pielīdzināmas nedz precētu pāru, nedz noturīgu heteroseksuālu savienību attiecībām (35. punkts).

91. Tādējādi, lai arī atšķirīga attieksme dzimuma dēļ ir nelikumīga, uz seksuālo orientāciju pamatotā tāda nav, jo to neaizliedz neviena Kopien tiesību norma.

92. Tiesas izvēlētais ierobežojošais risinājums bija pretstatā, piemēram, judikatūrai par diskrimināciju grūtniecības un dzemdību dēļ⁹⁰ un pārsteidza, jo pašā spriedumā tika

90 — Šī judikatūra aizsākās ar 1990. gada 8. novembra spriedumu lietā 177/88 *Dekker* (*Recueil*, I-3941. lpp.) un spriedumu lietā 179/88 *Handels-og Kontorfunktionærernes Forbund* (*Recueil*, I-3979. lpp.) un turpinājās ar 1994. gada 14. jūlija spriedumu lietā C-32/93 *Webb* (*Recueil*, I-3567. lpp.); 1998. gada 30. jūnija spriedumu lietā C-394/96 *Brown* (*Recueil*, I-4185. lpp.); 1998. gada 19. novembra spriedumu lietā C-66/96 *Høj Pedersen* u.c. (*Recueil*, I-7327. lpp.); 2001. gada 4. oktobra spriedumu lietā C-109/00 *Tele Danmark* (*Recueil*, I-6993. lpp.); 2004. gada 18. novembra spriedumu lietā C-284/02 *Šass* (Krājums, I-11143. lpp.); 2005. gada 8. septembra spriedumu lietā C-191/03 *McKenna* (Krājums, I-7631. lpp.) un 2006. gada 16. februāra spriedumu lietā C-294/04 *Sarkatzis-Herrero* (Krājums, I-1513. lpp.).

apstiprināts, ka pirms vairākiem mēnešiem noslēgtais Amsterdamas līgums piešķir Padomei pilnvaras novērst tādu noteiktu veidu diskrimināciju kā diskrimināciju seksuālās orientācijas dēļ (48. punkts).

sistēmas (36. un 50. punkts), kas sarežģī [to] atzīšanu (37. punkts), un šā stāvokļa mainīšanai vajadzīgos pasākumus pieņemt piekrit likumdevējam (38. punkts)⁹².

3) Vēlākā judikatūra

93. Kopš sprieduma lietā *Grant* zināma diskriminācija saistībā ar seksualitāti tika novērsta citos nolēmumos. Jānorāda uz divām lietām, kas minētas šīs prejudiciālās tiesvedības rakstveida apsvērumos.

94. 2001. gada 31. maija spriedumā lietā *D* un *Zviedrija/Padome*⁹¹ apelācijas kārtībā tika spriests par atteikumu Eiropas Kopienu ierēdnim piešķirt ģimenes pabalstu, kas paredzēts laulībā esošām personām, jo, lai arī viņš savas partnerattiecības ar citu vīrieti bija reģistrējis Zviedrijas reģistrā, Eiropas Kopienu Civildienesta noteikumi neļāva viņa stāvokli pielīdzināt laulībai. Spriedumā tika konstatēts, ka Kopienā pastāv daudzējādas faktisku nelaulības attiecību reģistrācijas

95. 2004. gada 7. janvāra spriedums lietā *K. B.*⁹³ attiecās uz dzimuma maiņu⁹⁴. Apvienotās Karalistes darba ņēmēja savam dzīvesbiedram, kurš operācijas ceļā no sievietes pārtapis par vīrieti, pieprasīja atraitnības pensiju, kas viņam pienācās kā pārdzīvojušajam laulātajam, jo valsts tiesībās transseksuālai personai netika ļauts noslēgt laulību atbilstoši savam jauniegūtajam dzimumam. Tiesa, sekodama manis 2003. gada 10. jūnija secinājumos ierosinātajam, noteica, ka atšķirīga attieksme bija saistīta nevis ar pensijas saņemšanas tiesību atzīšanu, bet gan ar tās piešķiršanai obligātu priekšnosacījumu, proti, spēju noslēgt laulību (30. punkts), un nosprieda, ka EKL 141. pants iestājas pret tiesību aktiem, kas, liedzot transseksuālām personām noslēgt laulību atbilstoši jauniegūtajam dzimumam, viņām liedz atraitnības pensiju (34. punkts)⁹⁵.

91 — Apvienotās lietas C-122/99 P un C-125/99 P (*Recueil*, I-4319. lpp.).

92 — Kā tiesas sēdē norādīja Maruko pārstāvis, grozījums tika izdarīts ar Padomes 2004. gada 22. marta Regulu (EK, *Euratom*) Nr. 723/2004, ar ko groza Eiropas Kopienu Civildienesta noteikumus un Kopienu pārējo darbinieku nodarbināšanas kārtību (OV L 124, 1. lpp.).

93 — Lieta C-117/01 (*Recueil*, I-541. lpp.).

94 — Pirms tam 1996. gada 30. aprīļa spriedumā lietā C-13/94 P/S (*Recueil*, I-2143. lpp.) par nesaderīgu ar Kopienu tiesībām tika atzīta atbrīvošana no darba dzimuma maiņas dēļ.

95 — Tamlīdzīgi spriedumā lietā *Richards* par nesaderīgiem [ar Kopienu tiesībām] tika atzīti tiesību akti, kuros transseksuālai personai tās pašreizējā sievietes statusā tiek liegts aiziet pensijā 60 gadu vecumā, liekot viņai gaidīt līdz attiecībā uz vīriešiem noteiktā 65 gadu vecuma sasniegšanai.

B — *Diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ pamata pravā*

96. Apgādnieka zaudējuma pensija Maruko tiek atteikta tāpēc, ka viņš nav precējies ar savu dzīvesbiedru un nav "atraitnis", [šīs ģimenes] stāvoklis likumā esot paredzēts tikai mirušā laulātajam, un nav konstatēts, ka tā būtu piešķirta citām personām līdzīgos vai vienādos apstākļos. Atteikuma pamatā nav arī ieinteresētās personas seksuālā orientācija, un tādēļ nebūtu tiešas diskriminācijas Direktīvas 2000/78 2. panta izpratnē.

97. Bet šī direktīva aizliedz arī netiešu diskrimināciju, kas rodas gadījumā, kad kāds šķietami neitrāls noteikums neizdevīgā stāvoklī nostāda personas ar noteiktu seksuālo orientāciju, ja vien atšķirīgā attieksme nav pamatota ar likumīgu mērķi, nav objektīvi pamatot, un izmantotie līdzekļi nav piemēroti un vajadzīgi.

98. Šajā lietā laulība ir likumiski neiespējama. Bet Tiesai nepiekrīt nedz kārtot gaužām strī-

dīgo jautājumu⁹⁶ par uz jūtām balstītām viendzimuma attiecībām, nedz spriest par sekām, kas katrā tiesību sistēmā atzītas šādu attiecību reģistrācijai⁹⁷; kā izklāstu secinājumos lietā [kurā pieņemts spriedums lietā] K. B., "jautājums ir nevis par "Eiropas ģimenes tiesību" veidošanu, bet gan par to, ka nodrošināms, ka tiek pilnā mērā ievērots princips, saskaņā ar kuru nav pieļaujama diskriminācija" (76. punkts).

99. Pamata pravā attiecas uz atšķirīgu attieksmi starp precētiem un citā tiesiskā formā noformētiem pāriem. Tādēļ diskusijas viduspunktā ir nevis iespēja noslēgt laulību, bet gan abu šo [attiecību noformēšanas] veidu sekas.

100. Tādēļ jāpārbauda, vai abi šie savienību veidi pelna vienādu attieksmi, un tam vajadzīgs, lai valsts tiesa izlemtu, vai laulāto tiesiskais statuss ir līdzīgs reģistrēto

96 — Spriedumā lietā *D* un *Zviedrija/Padome* tika norādīts, ka vārds "laulība" parasti apzīmē heteroseksuālu savienību, un kopš 1989. gada arvien pieaugošā skaitā dalībvalstu ir ieviesti citi tiesiski regulējumi savienībai starp viena vai pretējā dzimuma personām, kam piešķirtas zināmas tiesiskas sekas gan partneru starpā, gan attiecībā pret trešām personām, kas ir vienādas vai līdzīgas laulības gadījumā esošajām (35. un 36. punkts [34. un 35. punkts]). Moliner Navarro, R. M., iepriekš minētā darba 221. un turpm. lpp. valstis atbilstoši to homoseksuālo partnerattiecību regulējumam iedala četrās lielās grupās: tajās, kurās šādas partnerattiecības netiek reglamentētas, tajās, kurās ir pieņemti likumi par faktiskajām [reģistrētajām] partnerattiecībām — ar minimālu vai maksimālu regulējumu (kā Vācijas tiesībās) —, tajās, kurās pieņemtas tiesību normas par homoseksuālistu civillaulībām, un tajās, kurās atvērts laulības institūts.

97 — Alonso Herreros, D., *Funcionamiento y eficacia de los Registros de uniones civiles de hecho en España y en otros países europeos*, no: *Cuadernos de derecho público*, Nr. 15, 2002. gada janvāris–aprīlis, 103. un turpm. lpp., izklāsta atšķirību starp Zviedrijas, Norvēģijas, Dānijas, Nīderlandes un Francijas sistēmām.

partnerattiecību partneru statusam. Gadījumā, ja tas tā nav, salīdzināšanas parametri nebūtu pamatoti.

noteikumiem; un spriedums lietā *K. B.* attiecas uz transseksuālu personu, kura nevarēja noslēgt laulību, [tādējādi] izraisot specifisku polemiku⁹⁹.

101. Tomēr *Verwaltungsgericht* ir paudusi savu Komisijas atbalstīto viedokli par to, ka saskaņā ar *LPartG* reģistrētas partnerattiecības ietver laulības tiesību un pienākumu kopumam analogisku kopumu⁹⁸.

104. Diskriminācija [tādējādi] ir pierādīta, un nav saskatāms neviens to attaisnojošs objektīvs apstākļi; turklāt tas prejudiciālajā tiesvedībā nav arī piesaukts.

102. Šajos apstākļos pensijas atteikums tāpēc, ka nav noslēgta laulība, ko divas viena dzimuma personas nevar noslēgt, [bet] ir noslēgušas tamlīdzīgas sekas radošu savienību, ir netieša diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ Direktīvas 2000/78 2. panta izpratnē.

VIII — Atrairnības pensijas ierobežošana laikā

103. Šis uzskats neatšķiras no iepriekš aplūkotās judikatūras, kas attiecas uz citiem faktiskajiem vai juridiskajiem apstākļiem: spriedums lietā *Grant* tika pasludināts pirms Direktīvas 2000/78, un tā 48. punktā netieši tika noteikts, ka diskrimināciju seksuālās orientācijas dēļ aizliedzošu tiesību normu pieņemšana būtu novedusi pie citādas atbildes uz iztirzāto prejudiciālo jautājumu; spriedums lietā *D* un *Zviedrija/Padome* ir pasludināts saistībā ar *Kopienu Civildienesta*

105. Pēdējais *Bayerisches Verwaltungsgericht München* jautājums attiecas uz pabalsta iespējamo ierobežošanu laikā attiecībā uz laikposmu pēc 1990. gada 17. maija atbilstoši spriedumam lietā *Barber*.

106. Lieta *Barber* attiecās uz vienlīdzīgu darba samaksu abu dzimumu darba ņēmējiem. Tiesa atgādināja par EKL 141. panta priekšgājēja — EK līguma 119. panta tiešo

98 — Rikojuma par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu II nodaļas 4.3. punkts.

99 — Minētajā lietā sniegto secinājumu 25. punktā apgalvoju, ka viņu situācija "skaidri atšķiras no situācijām, kas saistītas ar seksuālo orientāciju (heteroseksuālu, homoseksuālu vai biseksuālu), kuros indivīds nepārprotami pieņem savu dzimumu".

iedarbību, tomēr paskaidrodama, ka šāda iedarbība nav piesaucama, lai pretendētu uz tiesībām uz pensiju līdz sprieduma dienai, izņemot tādu personu gadījumā, kuras jau pirms tam bija uzsākušas tiesvedību vai cēlušas līdzvērtīgu prasību saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem, jo pretējā gadījumā tiktu apdraudēts daudzu pensiju sistēmu “finanssiālais līdzsvars”¹⁰⁰.

107. Tādējādi šī izpratne, kā to apgalvo Komisija, ietilpst finansiālo seku jomā, un atbilstošās Kopienų tiesību normas īpašības, pretēji tam, ko apgalvo iesniedzējtiesa un *VdB*, nav noteicošās.

108. Jautājumu veidojot šādi, judikatūrā ierobežošana atļautā tikai izņēmuma kārtā¹⁰¹, kad pastāv nopietns mantisks apdraudējums, ko cita starpā rada lielais skaits tiesisko attiecību, kas labticīgi nodibinātas, pamatojoties

uz tiesisko regulējumu, kas uzskatīts par likumīgi spēkā esošu¹⁰².

109. Šā apdraudējuma novērtēšanai jāizsver dažāda veida faktori kā, piemēram, skarto personu skaits, maksājamās summas vai ietekme uz maksātājas organizācijas dzīvotspēju. Šajā prejudiciālajā tiesvedībā nav ziņu, kas apliecinātu iepriekš minētā veida apdraudējumu¹⁰³. Šajos apstākļos Tiesai ir divas iespējas: viennozīmīgi noraidīt iedarbības ierobežošanu laikā vai atstāt prejudiciālo jautājumu bez izskatīšanas.

110. Pirmā iespēja pilnīgi kļiedētu šaubas, bet bez pārliecinoša pamatojuma. Otrā iespēja, kuru atbalsta Komisija un kurai priekšroku dodu arī es, šķiet esam prātīgāka, jo tā ļautu iesniegt jaunu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, norādot pašreiz iztrūkstošo informāciju¹⁰⁴.

100 — Pēc sprieduma lietā *Barber* ar Māstrihtas līgumu 1992. gadā EK līgums tika papildināts ar Protokolu Nr. 17 par 141. pantu, kurā noteikts, ka 141. panta piemērošanas mērķiem par atalgojumu [darba samaksu] neuzskata pabalstus, kas saistīti ar sociālās drošības sistēmu, ja un ciktāl tie attiecas uz nodarbinātības laiku pirms 1990. gada 17. maija, izņemot gadījumus, kad darba ņēmēji vai to pārstāvji [ar prasījuma tiesībām apveltītie piederīgie] pirms šā datuma ir uzsākuši tiesvedību vai cēlušas līdzvērtīgu prasību saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem.

101 — 2005. gada 15. marta spriedums lietā C-209/03 *Bidar* (Krājums, I-2119. lpp., 67. punkts); 2007. gada 6. marta spriedums lietā C-292/04 *Meilicke* u.c. (Krājums, I-1835. lpp., 35. punkts) un jau iepriekš minētais spriedums lietā *Richards*, 40. punkts.

102 — Spriedumi iepriekš minētajās lietās *Bidar*, 69. punkts, un *Richards*, 42. punkts.

103 — Vācijas valdība, kura būtu varējusi viest kādu skaidrību šajā jautājumā, tiesvedībā nepiedalījās. Arī *VdB* nav iesniegusi nekādus skaitliskus datus, lai arī tā iebilda pret sprieduma lietā *Barber* judikatūras piemērošanu pamata prāvā.

104 — Abas alternatīvas padara par nevajadzīgu tiesvedības mutvārdu posma atsākšanu, ko tiesas sēdē lūdza Apvienotās Karalistes pārstāvis, lai ļautu pārējiem dalībvalstīm paust savus apsvērumus jautājumā par šajā lietā pieņemamā sprieduma iedarbību laikā.

IX — Secinājumi

111. Ievērojot izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Bayerisches Verwaltungsgericht München* prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt, nosakot, ka:

- 1) tāda apgādnieka zaudējuma pensija kā pamata prāva pieprasītā, kas ir atkarīga no mirušā nodarbinātības, ietilpst Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīvas 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju [nodarbinātības un darba jomā], piemērošana jomā, un nav valsts sociālā nodrošinājuma vai tamlīdzīgas sistēmas maksājums;
- 2) minētās pensijas atteikums tāpēc, ka nav noslēgta laulība, kuru noslēgt tiesības ir tikai pretējo dzimumu pārstāvjiem, apstākļos, kad ir noslēgta seku ziņā būtībā vienāda savienība starp viena dzimuma personām, ir netieša diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ, pret kuru iestājas iepriekš minētā Direktīva 2000/78, un pārbaudīt to, vai laulāto tiesiskais statuss ir līdzīgs reģistrētu partnerattiecību partneru statusam, piekrīt valsts tiesai;
- 3) piektais prejudiciālais jautājums atstājams bez izskatīšanas.